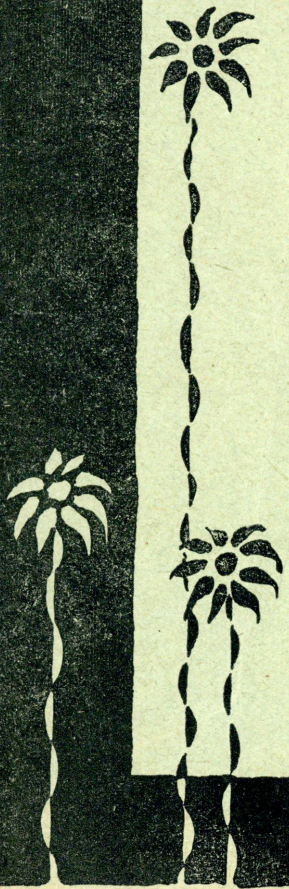

8556

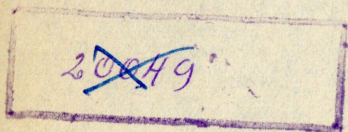
NOVELLE JA MINIATURE

← POND-IT

August Tõnurist

Novelle ja miniatüüre

Boheemlasryna kirjastus, Narvas.
MCMXXXIII

2

A-8556

August Tõnurist.

(Büst kunstnik
A. Kaselt)

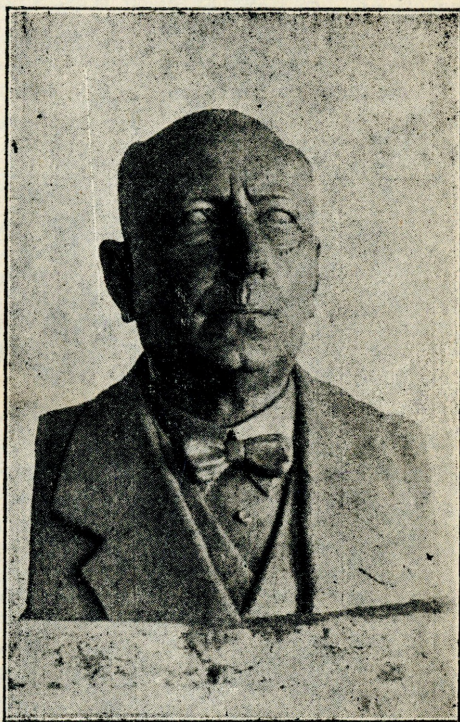
Kirjanik-ajaloolane ja õpetaja August Tõnurist näglesma-kordselt päikese-walgust 3. weebru- aril 1869. a. Mäe- taguse wallas, Wiru- maal, kus ta wane- mad Aleksander ja Marie T-d pidasid wabadikukohta.

Õppis Mäetaguse külakoolis, siis Ilsa- ku kihelkonnakoo- lis ja hiljem Narwa linnakoolis, mille lõpetas 1885. a. Sellejärele oman- das õpetajakutse. Õpetajana teotse- nud Jõhwi ja Wai- wara kihelkonda- des ning Narwas.

1918—1921. a. Narwa Kommerts- gümnaasiumi ins- pektor ja direktori k. t. Kauaaegse tee- nistuse pühul pen- sonil 1931. aastast.

Raugemata seltskonnategelane ja ajakirjanik. Aktiivset Kir- janduslikku tegewust alganud rahutuste aastaj — 1906. Esimese raamatuna ilmus nowellikogu „Kriipsud“ (1909) ja sellele kohe järgnewalt „Kui loodeti“ (samuti 1909.). Hiljem ilmunud jutus- tised „Patuolnas“ (1914), „Walgus ja warjud“ (1923). Ajaloo- liste teosetena on ilmunud „Narwa“ (1912), „Lühike Narwa ajalugu“ (1921), „Narwa lossid ja muinasjutud“ (1924), „Sõja- põgeneja päewik“ (1924) ja „Narwa wanad mälestused“ (1925). Kirjanduslik looming kantud algul lopsakast külarealismist, mis hiljem annab teed realistlik-naturalistlikule atnekäsitusele.

Narwa Boheemlasryna aullige 3-dast detsembrist 1932. a.

Talwe õhtul.

Lai lumewälk. Pahemat tätt rida heledaid tulefid ja suured hoonemürakad, mis talwedhtu hämaruses säravad nõialossidena. Tuhanded masinad ja käded on seal praegu libedasti ametis. Kaunid tuled ja walgu- ses säravad aknad, — ilusad olete teie ainult eemalt. Sees, palawais saales woolab aga higi, sest kuningas Kapital taob seal oma sepistus kulda ja hõbedat.

Warsti saab osa töowaimudest puhtusele ja siis kaowad nad pikkade ridadena iga nelja tuule poole, sinna, kus kellegi elam. Praegu on aga need rahwast tühjad. Nagu lumewälgi, kus nii waike ja pime. Mitte ainu- st tähtegi ei wilksa sinakas-mustal taewawõlwil, ükski neist ei taha wist oma säraga kaunistada argipäewast tööõhtut. Ent elektrituled pilluwad jädelemaid kiiri. . .

Paremal näib taewas weel mustawam ja sulab metsa sünkja siluetiga ühiseks talwedhtu tumedaks pil- diks. Seal ei wilgu ühtegi tuletäppi. Tähed, saladuslik pime mets ja mustaw taewas on täna õhtul salanduks teinud end warjata ühise musta linifuga.

Wasakul — heledad wabrikutuled, — inimeste kõrge kultuur, — paremal neitsilik loodus — oma salawai- kujega. Meelitab ja hirmutab ühlast. Oma pimedu-

sega — mind, ükksikut rändajat.

☞ Sagasti siit heledate tulede teele! Kus nii walge kõn-
dida, kuid kus tee nii wastif, nii argipäine!

Siina metša poole, sinna metša taha ihkats
minna ja kaduda, talwise looduse pimedasse sülle,
unustada inimesi ja otsida rahu.

Ras seal elab see rahu? Wist tühi unustus ja haig-
lane luule.

Mis teeme meie, inimesed rahuga? Meie, kel alati
tibe ja tiire!

Ent on igatsus, rumal igatsus inimese rinnas.
Wäsi n u d närwid o t s i w a d rahu, tugewad l e i a -
w a d rahu tööft ja toimetufist.

Pilk eksleb elektritulede suunas, kus tulemas need
„tugewad“. Mulle näib nagu tuled wilksataks kawa-
lasti, naerakfid pilkawalt metša poole...

Pikkade ridadena weniwad nüüd tuhanded tondi-
kujud mööda walgustatud wabrikuteed ja kaudu teifigi
teid, mis walgustatud hoone juureft eemale wiivad.
Keegi neift ei rutta saladusliku metša suunas, oh, ei!
Nende närwid on tugewad, kui „teras“; tuhandete ra-
taste põrgulik müra ei tee neile midagi, ainult „ka-
rastab“.

Wäikese kofaste forterite poole aleweis ja linna
ferwal, sinna need „tugewad“ ruttawad, mitte et sealt
otsida ehk leida rahu, ei, ainult wäljapuhkama, uue
päewatöö wastu. Nõnda täna, nõnda homme.

Mets aga ootab ja loodus... Keda siis?

Mai-õhtu.

Maipäike on loojenemas. Beel punab ta metsa tohal, wärwib mändide latwu elawa fullaga ja põleb külakoolimaja aknaaasidel.

Waiptides waatleb loodus päikese lahkumist.

Wärste õhtu-jahedus, segatud sireli lõhnaga, heljub ümber koolimaja.

Sahtisest aknast kõlab oreli helisid ja ilus tenor laulab maiõhtu päikesele serenaadi.

„Õhtule, päikene weereb sinu kuldne kuul... Zuba puhub jahe tuul nurmedel närtswail...“ laulab keegi tundmusega, millest kostab igatsus, kajawad hinge hellemad soowid ja oreli kaasmäng kannab neid õhulaineil sinna riiki, kust nad pärit...

Ra kuulajale ei jäta laul ja mäng mõju awaldamata. Tunded, õrnad ja imelised ärkawad hinges elule.

Wahest wõiks neid wõilille udukrooniga wõrrelda. Rastepärli raskus ei tee neile wiga, kuid wäike tuulehoog puhub ju kerged udusuled laiali.

Sahtilised wahtrapuu lehed maja ees unistawad, unistab ka noor õpetaja, kes õues kuulatab wanema ametwenna laulu.

Tundmatu igatsus asub ta pöue, suurepäranee loodusepilt ja ilus laul ülendawad hinge.

Rõik, mis mudane ja argipäewane, taob hingest ja õrn luule kannab teda koidutiwul weerewast päikesest ette.

Seal nagu täitufsid kõik ta salajased ihaldused, seal nagu elaks see keegi, kes teda hingeliselt tunneks ja tema teda. Sealt Roidu ja Eha lusthooneist saadaksid nad üheskoos siis terwitusi päikesele ja maale.

Noormees unistas ta siis weel edasi, kui laul ja mäng lõppefid ja ametwend afnale ilmus.

— Waadake sinna poole: — sõnas ta noormehele.

See ärkas.

Pähema talu wärawa taga, ruffitänawa wahel, seis noore neiu fogu, walges suwiriides.

— Minge, ta ootab Teid!

— Mina?

Noormehele meeletus nüüd, et keegi wõõras neiu oli tulnud külla tallu. Nähtawasti oli tore õhtu ta tedagi talust wäljameelitanud. Wahest aga kutsus teda orelimäng ... laul ... — — — — —

Neiu märkas noormehe tulekut, kuid ei teinud sellest nagu wäljagi. Ta kummardus ja teeskles ruffist lilledenoppimist.

— Tere õhtust!

— Tere ...

Järgnes waitus. Mõlemad tundsid, et nad waitiwad liiga kaua.

— Nopite illi?...

— Jah, nopin!...

— Täna on imetore õhtu!

— Öieti tore!

Miks, tont ta juttu ei pikenda? Bahandas noormees eneses ja ta pilk tabas salaja neiu meeldiwat wällimust.

Näis, nagu oleks waadeldaw mõistnud ta mõtteid, sest nüüd küsis neid omakorda:

— Teie mängisite ja laulsite?

— Ei, minu ametiwend!...

— Ta mängib hästi, kuid laulab veel toredamini
— kiitis neid.

— Jah, see on laul weerevast päikesest — ja noormees deklameeris sellest mõned sõnad, kuna ta pill metja tabas, kuhu warju päike oli wast weerenud.

Neid kuulatas tähelepanelikult, ent waikis. Ainult lillewart keerutas ta sõrmede wahel. Siis tuli talle nagu korraga meele, et ta lillale haiget teinud, ja selle üle kahju tundes, tõstis ta õie oma huulte.

— Kas talurahwas juba uinakul? — küsis noormees, andes oma tuleku põhjusele korraga asjalikku külge.

— Ei veel: aga eht, lähewad peal Oli Teil nende eht asja?

— Asja?.. Jah olil — waletas noormees.

Neiu näost luges ta aga selgesti, et see ei ustunud tema walet.

— Wabandage, et Teid finni pidasin.

— Oh, see „ast“ ei jookse ära, wõib ta homme veel diendada... on muidu üks tühine ast. Siiski wõiks eht järele waadata, kas nad wahest eht ei maga.

— Do, jaal —

Wanad olid aga kõik pugunud sängi.

Idas hakkas taewas juba walendama. Weel itta jutustasid noormees ja neid, istudes majaesisel pingil. Nende westlusel ei tahtnud lõppu tullagi. Nagu oleksid nad kauaaegsed tuttawad, kes kohanud hulga aja järgi ja kellel üksteisele palju, palju ütelda wõi kelle-tähtsaid asju kõnelda.

Neid waimustas hall uduwõõ, mis looris koplit ja wõstakku. Neid kõitis hele täheke, mis lepiku kohal siiras. Näel nüüd nagu kutsuks tal Ei, jälle pilgutab ta oma sinisilma ja naeratab lahkesti alla. Dõpääsufese tasane tiibadesahin ja räägu prääksumine ruffis ja heinas, kõik pakkus neile ainet unelewaks westluseks...

Reegi wanadest tuli õue ja jutukõminat kuuldes, sõnas ta poolpahaselt:

- Teie veel õhtust saadit ülewall!
 See tagasihoidlik etteheide tuletas meele, et aeg on minna uinuma.
- Ma pean minema jah! Uni tikub pääle — lausus noormees peaaegu karmilt.
- Jääge terweks: — lissas ta siis aga pehmemalt juure — ja andke andeks, et härifin teie und.
- Do, mul ei olnudki und! Hääd ööd!
- See oli ilus....
- Ras muinasjutt weerenud päitesest?....
- Ei ülestõuswast! Kuulatage, kuidas lõõritawad lõõd!

November.

Ragu nutaks teegi atna taga...

Lugemata tilgad walguwad pärllitena klaasi mööda alla. November walab väljas pisaraid — ei näigi neil olewat lõppu. November, miks sa nutad? Warsi, nädala — paari pärast lööb aastakell üksteistkimmend pauku sulle surmatellaks, siis lähed sa oma esiwanemate, teiste nowembrite juure puhkusele.

November, sa awatled ka inimese nutma. Ent nad pole nii naiwsed kui sina; nende pisaraid ei näe sina, nutukuu. Inimesed on salalikud, nad tunneksid oma nutu üle teiste omasuguste ees häbi. Sina aga usud, et inimesed ometi mõnikord salajagi nutawad; võib olla oled sa oma lühikesel eluajal näinud paljugi niisuguseid nutjaid näinud, kes sinu pisaraille õpime- duses liisa annawad.

*

November, miks sa nutad?! Eks ole sa ju sur- nute tantsukuu; igatsetud hingede lohtamise-kuu. Eks oodanud ju kooljate wirnad, millal jälle mõneks ajaks Manalast ülesse maailma pääseda. Näiid algab wast neil rõõmupidu ja „südamlik kaisutus.“ Wend kaisu- tab wenda ja rahwas keeruteleb rahwaga. Kooljate maailmas on rõõmupäewad igal nowembri õöl kuni kufelauluni.

Terawad kõrwad, imeterawad on nad kooljail!
Suurtükkide põrgumüüraist ja pütside praginast läbi
kuulewad nad unise tufe südaõist laulu ja kaowad siis
oma haudadesse kuni järgmise õhtuni. Maha on jää-
nud ainult werrega tardunud sidemed ja purustatud
ihuliikmed, mida liirega kaasa wõtta ei jõutud...

Eh, nowember! Riüüd tean, mifs sa nutad. Reed
pisarad, milliseid sa rohkesti walad, pole üksi leina-
waid ka röömupisarad, sellepärast ongi neid nii palju.
Kurwastad ja röömustad ühel hoobil. Kooljate-
maailmas ei ole enam tüli ega waenu;
kõik waen ja wiha on elawate juures aga
länud weel suuremaks.

10. november 1915.

„Memme linad“.

Rui waitfelt ja torgelt langeb esimene lumi. Nagu surilina, mis sukunud loodust nüüd katab . . . Määratu piff ja lai on kangas, mida lumememm oma koplisse laotab pleelima. Üle orgude, üle mägede igale poole ulatab memme kangaste rohkus.

Oh, memmefel! Kas sa siis tõesti pleekimiseks oma linu üle maa laotad? Ei ole meil ju päikest, mis kangaid walgeks pleegiks. Ja maa — see on ju nii porine, määrduud werega. Ka ei oska meie, inimlapsed, hoida sinu puhtaid linu. Mis walge ja kaunis, selle kõik teeme meie mustaks ja jätame oma jälgi sinu kangastele.

Rui mõnus ja kodune tunne waldab meid, kui jälle langewad sinu esimesed linad. Just kui teeks ema laupäewa õhtul woodit oma lastele. Lumimemm, memmefel, kellele walmistad sina aset? Kas minul on ju puhata paras aeg?! Wõi teised, need tuhanded, kes nõrkewad, langewad . . . Kas neile?!

Rui waitfelt ja torgelt langeb esimene lumi. Ja mõtted ärkawad nii imelikud, tõsised . . . Uga süda, see rumal, on tufsumas weel ja ootab . . .

Rui tuleks juba suwi. Wait! . . . Mis sina weel tahad, mis sina weel ootad? . . . Kõik lapsed ju magawad memme linade all. . . .

Ront.

„Must ja õudne, põrnitsedes, salahääkil korisedes istub ront nagu alati mu ukse kohal ajetsewal kujul. Tondi filmad sätendawad, õnnetust nad kuulutawad, lambi walgel tema wari täidab tuba pooleni ja mu hing ei saa sest warjust, mis mind rõhub raskesti, wälja tõusta — iialgi!“ (Edgar Allan Poe. G. G. L.)

Waike on! Midagi sünnib selles; midagi walmit selles sügawas hääletuses. Mis? Teadmatus kohutab mind. Ka pole kõrw harjunud selle salapärasusega.

Uga ka waike kõneleb, kõneleb weel kõwemini kui põrgulik käre ja müra. Suurte sündmuste eel käib alati suur w a i k e s.

Istun nagu too luuletaja toas, lambiwalgel ja „ront“ mu ukse kohal kujul koriseb sala-hääkil ja rikub waikest. Nõnda ta istumas mitu teistkümmend kuud... Ronga laul on inetu ja wastik; tema tondi-filmades sätendab õnnetus. Ja ometi kuulawad seda laulu praegu miljonid!

„Ront“ on istumas köitjal ja igaihe juures. Ainult inimesed, kes ise ju muutunud mustadeks rontadeks, ei näe teda. Nende tondifilmadest sätendab piiritu ahnus kõiki õgida, kõiki oma täitmata pugusse mahutada, nende isju ei saa iialgi täis. Inimesed külmetawad tubades ja uulitsail; emad ei tea kuidas lapsi toita wõi latta! Rongad aga lahisewad siidis ja tee-

mandid hillgawad nende mustadel sulgedel. „Ronga äri“ on lafulit, toob mõnelegi tuhandeid ja rohkem veel lautasse. „Rontade“ pugud on ju ülearugi täis, sellepärast nad torisewad ja nohisewadki. Kuid kas ei ole see torisemine ja nohisemine wahest haigus, surmaw, nakkaw — „rongahaigus“?

Rongahaigus lewib raudteid ja igasugu weeteid mööda. Siin ja seal põeb üks wõi teine rongahaigust. Heida waid pill inimesele, waata tema paisunud pugu ja ablast isu ning sa näed, et kurt haigus enam nalja ei mõista inimolendiga.

*

— Hoia ja kaitse meid taewas kurja waenlase eest, kes meie isamaad ähwardab! — palume meie. Kas meie selle palwele weel ühe teise südamliku palwe juure ei lisaks: hoia ja kaitse meid „rongahaiguse“ eest! Ei, aga nõnda ei tohi meie paluda, see ju roojastab taewa pühaduse ja puhtuse, seda häbeneksime esitada taewale. Haigus, mis tuleb mustusest ja lorratumast elust, sellest waigitakse meelesdi.

„Ront“, kes sa põrnitsedes juba logu sõja kestwuse aja igal uksel istud, — ront, tahad sa kõiki neelda oma aplasse kurtu?.. „Sind wõi kurat“, ilka kostab su saladuslik korin ka läbi õõwaukse mu kõrwa... Kui sind enam ei oleks, kui sa lord juba kaotsid! Kuidas hingaksid miljonid siis kergemini. Ja „luule“ istuks rongakuju asemel meie ukse kohal: Luule ja hõiskawad õöpikud ta ümber?..

„Luule“, miks sa nüüd oled nii jõuetu?! Kui telgelgi tefsel pole wõimu ega wäge peletada rongakuju mu ukse kohalt ajutiseltki, siis sinul seda imewäge ittagi on. Ei sa larda ronta ega suurükkide pörgulist kõnet. Tule alla oma laste juure, telleda südamed ront on muutnud kiwidels. Tule ja ilusta seda räbalat maailma, istuta armastust ja andeksandmist tema lõhutud radadele. Reed lõhnawad kui kallid taimed kahelest ja kaotawad igasuguse mustuse, mis ront sünnitanud... Nõnda me uskusime sind — oo, luule... .

Teda ei ole! Põõn filmad ufse kohale: teda ei ole, ei olegi enam mu inetumat ronta!.. Seal istub nüüd „Suule“, mu ihaldatud wõbras. Selgel ilmel, illedes.

Ma tuln, sest ja tutsust mind! Igawesti ei pidanud ront su ufse kohal mitte istuma! — sõnas „Suule“.

Ruidas on umbrus ja maailm äkki muutunud. Päite paistab heledasti, haljendawad wäljad ja nurmed. Rahulikult tõuseb suits elumajade korstnaist... Ja rahulikult kõnnib põllumees oma adra taga. Igati on hoolega oma töös ja ametis, kuri ront on kadunud ufse kohalt. Kadunud on ka inetu „rongahaigus“, mis tuhandete külge hakkas siis, kuid weel ront loju maailma walitses. Inimene oli jälle sündinud ja saanud inimeseks, kes teist omasugust ilmaarmuta ei nõõrinud ega õginud, tettel ka teise puuduse ja häda wastu faastundmust... Ruid...

„Must ja õudne, põrnitsedes, salahääli korisedes istub ront mu ufse kohal tuju peal kui ennegi. Lambi walgel tema wari täidab tuba pooleni ja mu hing ei saa sest warjust, mis mind rõhub raskesti wälja tõusta — ikkagi...“

1916.

Teda ei ole! Lõõn filmad ufse kohale: teda ei ole, ei olegi enam mu inetumat ronka!.. Seal istub nüüd „Suule“, mu ihaldatud wõdras. Helgel ilmel, lilledes.

Ma tuln, sest ja kutsufid mind! Igawesti ei pidanud ront su ufse kohal mitte istumal — sõnas „Suule“.

Ruidas on ümbrus ja maailm äkki muutunud. Päite paistab heledasti, haljendawad wäljad ja nurmed. Rahulitult tõuseb suits elumajade korrinaist... Ja rahulitult kõnnib põllumees oma adra taga. Igati on hoolega oma töös ja ametis, kuri ront on kadunud ufse kohalt. Kadunud on ka inetu „rongahaigus“, mis tuhandete külge hakkas siis, kuid meel ront kogu maailma walitses. Inimene oli jälle sündinud ja saanud inimeseks, kes teist omasugust ilmaarmuta ei nõõrinud ega õginud, kellel ka teise puuduse ja häda wastu kaastundmust... Ruid...

„Must ja õudne, põrnitšedes, salahääli korisedes istub ront mu ufse kohal kaju peal kui ennegi. Lambi walgel tema wari täidab tuba pooleni ja mu hing ei saa sest warjust, mis mind rõhub raskesti wälja tõusta — ikkagi...“

1916.

Lõppeksam.

Mis on ilusam, kui terve tugew mets, mis ta tor-
midelegi naerab vastu! Ma ei ole kunagi suutnud
mõista südametuid inimesi, kellel tuleb tuju hävitada
korraga ilus tugew mets sae ja kirwega. Ainult turb
raiestil, kändude ja okste rägastil jääb järele. Ma ei
mõista inimesi, kes metsas istuvad, et seda hiljem
taas laastata. Ei saa aru sellest suurest hoolest ja wae-
wast, mida kaswatuse juures nähatse — waid sets, et
päraft halastamatult raiuda. . .

*

Kewade. Kooli fisseastumise eksamid on täies hoos.
Suurest, ruumikast hoonest wilksatawad isa ehk ema
saatel wäikesed poisijõmpfikad wälja, mõnede nägu nii
rõõmus ja laial naerul, — teisel nutti waraks. Wäi-
kестele meestele teeb kirjupaelaline müts headmeelt,
mida eksamilt tulles ostetakse kobe wõidumärgina. Ah
see müts! Iga järgnewa aastaga läheb ta ifka ras-
temaks ja raskemaks kanda, eriti kewadel eksamite ajal.
Rida aastaid on möödunud seda mütsi kandes, wäike
poisijõmpfik noormeheks sirgunud; endised punapõsed
kahwatumaks lõõnud ja nüüd juba luitunud müts
ootab hetke, millal auga peast ära pannakse. Dotab
„müts“, ootawad noormehe wanemad, kes juba küüru
jäänud ja wõib olla, wiimase kopika poja koolitamiseks
wäljaannud. Aga mis sellest! Juba on lõppeksamid
alganud, ja — on lootust, et poeg nad sooritab ja
küpsustunnistuse kätte saab. Wiimaks ometigi!

*

Ei ma usu neid ilusaid suweõõ unenäguõid, et seda suweõhtute idüllid, millest weed ja rannad imelugustid jutustawad. Saewas on kuri ja salalik ning pine on pilwede pöue. Näen hoolega kaswatatud metsatukka ja tunnen ta pärast salahirmu.

Raskemad eksamid on ju õnnelikult möõdas. Asjata wärises emakäsi hommikul ulatades pojale lohwitassi, asjatu oli isa rahutus, kes poega ootas eksamilt koju. Üks nendest noortest oli siiski teistele ette jõudnud ja oma lõppeksamid waremini hiiigawalt sooritanud.

Singetumalt ja wäljastrutatud liikmetega lamab ta teha nüüd haiglas ja ta noored seltsimehed walmistawad pärga ta firstule.

*

On sõja-aeg. Tänamu lewadel kästi testkoolides lõpueksamitega eriti rutata. Mets on suureks sirgunud, mets kõlbab nüüd igale poole. Paljud lõpetajaist astuwad sõjawäekoolidesse, teised otseteed lihtsõdureina frondile. Ja ma ei tea, kas ema käsi nüüd ta wäriseb kui ta poega sõttaminekule õnnistab, kas isa pilk siisemist rahutust warjabki?.. Kuid noored ise on julged: „kas kilbi peal, ehk kilbi all“ on nende hüüdsõnad, nagu noortel roomlastel wanasti.

Ei, ei. Selle ema käsi ei wärise enam, kes nüüd poja firstu taga käib. Mis on temal põhjust wärisedagi! Ainult pisarad woolawad weel, weresuguluse, armastuse pisarad.

Saatke jah, nooredmehed saatke oma seltsimeest ja wiige talle pärgi ilusamaist lewadlillist. Kes teab lunas ehk kus teidki pärjaga kroonitakse, kui wiimane lõppeksam tehtud?..

17. aprill 1915.

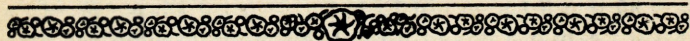
Mõttemõlgutusi seinast.

Kuidas ma wihtan neid seinu. Tõuseb wahel tung, ärtab piiritu iha, küünarnukkidega seinu enesest eemale liikata, et oleks ruumi elada, ruumi hingata. Miks on sein igalpool nõnda ligi ja nõnda ees, miks on ta nii tiwine ja raste? Seinad korteril, seinad uulitsail ja mujal, seinte rohkus ja tugewus igal pool. Paksud ja põlised muistsed Hiina müürid. Seinad lahutawad inimest, seintesse on inimese elu ja olemine raamitud. Seinad on mitmesugused, nähtawad ja nügematud, paksud ja õhukesed, kuid ühtewiisi lõwad ja wastupidawad. Isegi klaasist sein, läbipaistew ja ilus, murrab sellel julgel pea, kes ta wastu julgeb jooksta. Kusagil rannal seisab tuletorn. Eugesin lord kusagilt, kui walju lindusid selle tuletorni klaasi wastu surnult maha langeb. Lind rumaluke, lendab peaga wastu heledat klaas-seina ja langeb surnult purustatud peaga maha. Neil, kes peaga wastu seinu põrkawad, — neil olgu kõwa pealuu. Ei ole lõbus wastu seinu peaga põrgata, siiski põrgatakse — on niisuguseid rumalaid ja julgeid. Mõistlik inimene ei teeks katsetki tormata peaga wastu seinu, sein on wahel temale koguni warjuts ja patub kaitset pealetungi eest, nagu lossimüür waenlastest ümberpiiratule. „Mõistlik“ inimene lepit alati ja heameelega nägemata ja nähtawa seinaga. Selle eest austatakse teda, sellepärast peetakse temast, teiste omasuguste „mõistlike“ hulgas, lugu.

Seinad on need, mis inimesti mõistlikena hoiavad. Kui seinu ei oleks? Jumal küsimus! Kes siis veel hoiaks inimesti piirides ja waos? Kas nõder inimene ilma seinteta kunagi seisaks ise oma jalal! Ta waaruks ja kulluks ümber, ja sellaseist langenuist saaks teistele jäelligi sein warjuts ja taitsets.

Seinad on. On kõrged ja paksud, mitmesugused. Kuid kõigetugewamaid seinu ei ole mitte tarkus loonud, waid eelarwamine, need on seinad, mis taewani ulatawad ja päikest paista ei lasse. Katsu korraks selle seina wastu peaga pörutada, fina, kes seda seina wihklab! Meie ei näe seda seina, kuid tunneme iga päew ta lähedust ja tugewust. Kes on selle põlise määratu seina inimestele ehitanud, ja kas meie wahest isegi teadmatult mõne kiwi selle seina fisse ei ole müürinud?

1914.

Walgel Põhjala õõl.

Walge Põhjala õõ. Weel walgem on suur kontsertsaal, mis särab elektrituledes. Sümfoonia orkester kannab ette Tschaikowski sümfoonia „Manfredi“, mida tuhandepealine publik kuulab hinge pidades. Manfred e f s i b A l p i m ä g e s t i k u s. Ta tunneb põletawat hingepiina oma paha minewiku üle. Manfred on maagia saladustega tuttaw ja wägewate pörguwägedega ühenduses, kuid need, ei ta miski muu asi maailmas, ei suuda temale tuua unustust. Asjatunult otsib ja palub ta seda. Wälestus hukkaasaanud Astartist, leda ta lord kirglikult armastanud, närib nagu uss ta südant, ja wiib meeleheitmiseni.

Mängitwad ainult fagotid ja bassklarnetid, saadetult keelpillide affordidest nagu rändaja raskesti sammudest. Waike ja õudne on mägestid. Manfred jatkab oma luustimisi seal, kuid ta kurbus ja igatsus üha suurenewad. Ribedalt lõikawat hingewalu awaldawad metsasarw ja trombonid. Wähehaawal jääwad nad waikemaks, ilmub Astarti teema, esiotsa keelpillidel, pärast puhkpillidel. Weelgi rahutumaks muutub Manfredi meel. Sügaw õrnusetunne ja palaw armastus Astarti wastu lõhestawad ta südame . . . Järsud, katkendlikud affordid.

*

Terwe wihtmawaling justkui teemandi tilladest. Muusika gammad jooksewad kiiresti . . .

Muusika maailm ja kujutab meile suure mägedelose, kuhu viimaks Manfred oma rändamisel saabub raseis mõtteis. Wähehaawal waitib lose kohin. Wee witerkaares ilmub mägede waim neiuna. Tema teema kordub mitu korda teelipillidel, mida kaks kannelt saadawad, siis klarnetil, siis jälle teelipillidel. Warsti kuulduw metsasarw ja rõõmus, naerataw maakoht muutub korraga tufaseks: Manfredi kannul, kuhu tema jalg iganes ka puutub, on igalpool häda ja meeleheite warjud.

*

Sihtne ja naiwne meloodia kujutab lehwaga wabama eelanike elu. Siin ei tunta tugewaid kirgi, mõistuse kõrgeid püüdeid, ega meeleäraheitmist. Siin walitseb õnn, rahulolemine eluga, rahu. Metsasarw kutsub liigutawalt kõiki wäsinuid, keda elu purustanud, selle õnnede- ja rahumaale ennast wäljapuhkama. Kuuldub karjase pasun... Lähedalt, kusagilt, kuulduw wargsi noorrahwa tantsumotiiv; ta helistab itka kõwemini, enam wäljakutsuwalt. Ja Manfredi süda tahab lõhkeda, kui ta seda waeste, kuid õnnelike inimlaste elu näeb. Lausa nutt kuulduw pasunais ja waitib tufaseis harmooniais. Ümberringi on kõik nii rahus ja selge. nõnda wangistaw ja kawalufeta on lihtinimeste elu.

*

Urimani lossis on suur joomapidu. Saatan istub troonil ja tema ümber määrsewad ta õuekõnksed. Naer, käresemine, kõige lõbusam pidutuju. Sinna ilmub ka Manfred. Kõik waitiwad. Joomapidu lähew uue hooga edasi, terwes orkestris kuulduw kisa, hulumine, Manfred kutsub oma kallima, Astarti, waimu wälja. Muusika sulab pehmeis, meelitawais toonides otsegu õhku. Tegew litawride lõõk. . . Uuesti kuulduw kurtew, karm Manfredi teema.

Kontsert lõppes. Publiik woolab parat, mis kontsertsaali lähedal. Guine õõ ja ilus loodus, mida inimesed kaunistanud, kutsuvad sinna. Näen rõõmsaid nägusid, säravaid filmi üksikuil pinkidel. Wist walitseb siin „õnn“ rahulolemine, „rahu.“ Ei kuule siin kufagil fibedat elunuttu, kõik on siin pealtnäha wangista, ilus, helge.

Temalt haljusest, mäendlwakult paistab walge marmorikuju nagu wiirastus, nagu Ustarti waim, mida Manfred wälja kutsunud. 1915.

Sinnaaias on alles suwi..

Tuli august hallil filmil ja luges wäljadel „wiiskuid“, kas neid tulewase lõikuseni jatkub. Ja juuli lahtus ja puistas pisaraid: augustile suwemällestuseks! Üürife suwi, millega sind mälestada?!

Sinnaaias on alles suwi.. Seal punub puude ja põõsaste hämarus, purskkaewu tasane ja ühatooniline weepladin mälestuseniite, milledest pifad kangad koetakse. Siit ja sealt kuulduw tasane jutulõmin, jalutus-teedelt jalaastumine. Ainult kuu ei lausu midagi. Päewpäewalt tahaanewa paledega waatab ta alla jõe-laentesse justkui näeks ta seal pesemas Wastjalasilla piigat. Waitne õhtu, haruldane soe ja ilus.

Uga Põhjas suri ju hiljuti augustikuu eha. Tammed nägid ta lahtumist ja pillasid mõne üksiku kollase lehe. Tammed, mis teil ehakustumisega asja? Kui sügis tuleb, siis tammed... siis puistage lehti!

Ei tea mis tahaks, ei tea mis weel ootaks.. Kas sügiselt uut suwe ja weel ta punaseid õisi?... Mu jödel mustab wäikeste kaljaste kogu ja kajuti siluettist hillgab jaaniussina wäikene tuli. Wist istub seal laewakeses merimees ja mõtleb oma kodule.

Saawatuid külastamas.

Ma lämbun siis! Teie maailm on mulle k'fost Mul
andke liiki, rõõmiaid nägusid ja laule! Ja waielust,
sõna terawaid, täis tuld ja waimustust. Kus korratust
ja liikumist, kus kõik midagi jampitaoline oleks, kus
igakuks ehk ühes hetkekski end tunneks luuletajanal

(A. N. Maitow).

Ja Dante, kes kujutas meile elawalt pörgut, luu-
letas pörgu wärawaile pealkirjaks: Sii on kõik
lootus maha maetud.

*

Olete teie neid mure-nägusid tähelepannud, seda
rõhumas tuhandepuudaline raste surwe?! Ei. Teie ei
ole neid tähelepannud juba sellepärast, et neid nüüd
leidub nii rohkesti. Kus on nende „lilled,“ nende „lau-
lud,“ nende „tuli,“ nende „waimustus“? Kas nad mitte
ühetski hetkeks luuletajad ei wõi olla?!

Peab siis Dante pealkiri kustumata tähtedega nende
laubal hiilgama. . Siiski...

Tulge meiega ühes. Ma näitan teile kõike seda,
mida luuletaja enesele ja teistele soowis. Kuid need
õnnelikud, kellel kõik on olemas, ei ole weel täied
inimesed, nad on alles lapsed. Milline kiltamine,
jutuwadin, liikumine, erutatud meeolu ja heameel!
Määratu suur „portsjon“ rõõmust meelt mida täna
külakostina waawatud inimestele tahetakse wia. Ja
meie „suured,“ kes meie nende kaasas käime, tunneme
nende rõõmu suurust ja rikkust, tunneme ka ühtlast, kui
waesed oleme sellepoolest lastega wõrreldes.

Nemad kiltawad, k'aratsewad, meie waitime suure-
malt-jaolt ja mõtleme.

Sund sajab, tee on tuisanud, õhtu-taewas meie ees
nii pime...

— Kas l a u l a m e? küsivad lapsed.

Õnnelikud lapsed oma küsimusega ja soowiga!

— Oh ei! VäHEME parem waitseft.

— Uga miks, m i k s meie ei laula!

Ja h, m i k s?! Raste seletada. Wist eht sellepä-
rast, et meie praegu lewadisel „rohelises“ käigul ei ole,
tus meil käes otsad ja lillepärjad.. ja teiseks, inimesed
les meid kuulewad, peaks meid sonijaks.

Meie teeld ei tee lapsi sellegipärast nukrats. Tuis-
law, pehme lumi sünnitab neile headmeelt ja walmis-
tab ütlemata palju nalja! Ja kui oleks seda weel wä-
he, mis ülevalt neile pähe sajab! Nad haarawad wa-
hete-wahel üksteisest kinni ja püherdawad siidpehmes
lumes.. Ja meie.. ei, mina, mötlen, kas lumi on ala-
ti nii külm kui täna, kas köit talwedhtud nii külmad?!
Kas lewade ju jõuab, kas toob weel lilli.. Oh, ei, ma
ei mötelnud seda, seda mis praegu „jampfitaoline“
näitab. Salgan, et ma siiski filmapilguks end tundsin
„luuletajana“.

*

Saigemaja wärawas peatume pisut, et siis tätel
pahinal sisse tormata. Seal oleme juba oodatud küla-
lised. Söögisaal on tehtud laudadest lagedaks. Sinna
kõnuneme meie ja meie publik — h a a w a t u d s õ j a -
m e h e d.

Kuid nende hulgas ei näe meie film enam ruanu
tuttawaid. Köit on uued näod, kuid neissamus haige-
rüüdes ja riideis. Kus on meie wanad tuttawad?! Ent
pole praegu aega mõtteid mõlgutada. „Publik“ ootab
ja etendus peab algama, — etendus, mis ainult sõ-
jaajal sellasena võib ette tulla.

Meie kawa sisaldab wähe, temas ei pakuta „mitme-
kessit“. Kuid iga ettekantud laul, iga liigutus, mis lap-
sed ringmängudel teewad, on juba iseenesest mitmesu-
gune „lesidus“. Warsti näeme naeratusi muidu nii
tõfiste meeste nägudel ja käsi nad plaksutawad lastele
õige kõwasti — tänutäheks. Nagu haawatud laed seda
wähegi lubawad. Naljafas „wäesalt“ teda seekord
wahwate sõjameeste wastu toodud.

Ei nad ole wõitjad, kes Petrogradi wõi Poolamaad omale ihaldaksid, kuid siiski suuremad kui wõitjad — s ü d a m e t e w õ i t j a d. Eriti need faks wäikest walgete kraedega lapsukest, keda iga habemik sõdur küllalt imestada ei jõua. Waata, kui julgesti ja millise „surmapõlgusega“ nad kõik oma rõõmupadruneid „waenlasele“ tühjendawad. O, nende „shrapnellide“ ja „tshumadannide“ wastu ei pea mingisugune kõwa kindlus. Bahel tehakse „waenlasega“ lühikene „ajutine sõjariistade rahu“. „Waenlane“, kellel hirmsa tule all süda sulas, toob wäikestele wõitjatele nüüd maiustusi, mida wiimased kohe „parajasse paika“ tallele panewad. Suud matsuwad, imewad ja filmad särawad ülewoolawast õnnest ja rõõmust. Walged elektrituled saalis ja s o o j a d s ü d a m e d, kuis on see ilusamas kokkukõlas!.. Maikow, Maikow, miks sa nii wara surid... kuid sul oli õigus, tuline õigus?!

— Kas warsti jälle tulete? küsiwad sõdurid ja kõnelewad isefestis: tänane õhta nagu l e n d a s meil käest!

*

Läheme koju poole. Ilm tuistab wäljas weel hullemine. Kuid ei mina, ega keegi teised farda seda tuisku. See ei ole enam endine talwetuis! Kui oleks selles lumemäsus midagi „jampfitaolist“ ühes lumega mahasadanud mis meile külge hakkas ja mida me ära raputada ega pühkida ei katsunudki. Öö ei olnud enam nii pime, kui minnes — ja lõunataewas, linna kohal, kustutas keegi nägemata käsi Dante hirmuäratawad sõnad wiimse tähena maha. Usemele ilmus u u s, h e l e d a t e tähtedega kirjutatud kiri.

Weebr. 1915.

Algebra.

Rord nägin ma ühes raamatukaupluses noort sõjameest tes omale vihke ostis ja tõi kõiita ühe raamatu. Silmasin raamatu pealkirja: a l g e b r a. Mis teeb sõdur praegu niisuguse raamatuga?, mõtisklesin.

Sõduri jutust ilmenes soow, et tal on kindel nõu minna studeerima.

— Teie studeerima?! imestas müüjanna neiu.

— Jah, kolme aasta pärast loodan kindlasti üliõpilasmütsi kanda — muidugi siis, kui sõda lõpeb ja ellu jääb. Äritle ruttu raamat ära, mul on algebrat tarwis! — palus noor sõjamees weel kauplusest lahkedesti.

— Andku Jumal sulle õnne ja su tahtmiste teostumist soowisin minagi omas südames.

*

Ei saanud seda noort sõjameest niipea unustada. Miski äratas temas wist minu kaastundmust. Oli see unes wõi ilmsi, ma nägin teda.

Täägiwõitlus oli lõppenud. Tema lamas mingis augus pöösaste wahel haawatult. Palawikust põlewais filmis waheldusid walgus ja warjud. Elu wilksatas kui jamps — kui lapse ilus ulm taht mööda. Ta ei mäletanud kui kaua lahing wältas ja kuidas ta sita pöösaste wahele auku lamama jäänud?...

Ta näeb enese ees ainult kauge, piirita legendikku! Ja kõrwades kohiseb igawiku saladuslik jõgi. Ikka lähemale ja lähemale wajub tähtede hull, ta lendats

nagu nendega wõidu, teadmata tuhu. Üks walge käsi õnnistab teda rettele, ta tahaks enda põlwile tõusta...

Tuuakse kanderuum. Sanitarid on leidnud haawatu.

— Miks tulete, miks tulete selle... selle kanderuumiga minu juure? Sofistab ta tase ja ta walust põlewaist filmist walguwad pisarad...

*

Saigla. Kuuwalgus tungib atnast kisse. Inimesed magawad, magab rahutu maailm. Noorel sõjamehel ei taha tulla uni. Wõi, wõib olla, wiibib ta unesarnases olekus, mil isegi ei tea kas ülewal oled wõi magad.

— Kes see on, kes mind kutsus öösel? On see elawa luule peitepilt — tumedate soowide magus wastukaja? Wõi ennustab teegi saladuslikult uusi torme, uusi kannatusi?

Do, sellel ilusal ööl ei saa ma uinuda... Kellegi wari hõljus minust mööda ja puudutas mind nii õrnasti, armsasti. Hääl sofistatas: „Ära unusta! Kelle see hääl? Do, tean, küll tean... Kõnd tõusmas rahutumalt, kuuwalgus mahe ja meelitaw... Ei magada, ei uinuda ma ei saa...“

Palawik on tõusmas, rahutumalt jooksewad halastajad. Tuleb arst — operatsioon, mis hiljuti ette wõeti, wõtab paha pöörde...

„Tasa“... Elu seisab kaalul! Beagi on ta ära otsustatud. Ei ole waja algebrat... 1915.

„Anna mulle päikest!“

Anna mulle päikest, anna päikest — sonib mõistuse taotanud kunstnik Oswald, Ibseni draamas „Tontides“.

— Siin on alati ilm pilwine, ei ole millalgi päikest — kurdab ta enne seda oma emale.

Oswaldil puudub elus päike. Riikas, peenike, hästilaswatotud ja haritud noormees mõiks noorusest täiel jõul löbu tunda, kuid tal puudub elurõõm. Kusagilt sealt hallist hämarusest tõusewad, tergitwad hirmutawad „tondid“, mis kunstnikus surmawad elurõõmu. Need „tondid“ asuwad Oswaldi enese ritud weres — weres, mida ta oma isalt pärandanud. Ikka pilwisemaks, pimedamaks läheb kunstniku hingetaewas, päike ei mõtlegi enam terkida talle. Ta aimab, tunneb, et teda õõ ähwardab. Wahest, wahest mõiks siiski kustuwast waimus midagi päikesena särada. Kuid ta see lootus sureb ja kustub, sest kunstnikust ihaldatud neiu ei ole saawutataw temale.

Päikest ei ole. Kunstnik aga ei mõi päikeseta elada. Kunstniku hing nõuab rohkem päikest, kui igapäewase inimese oma. Pandagu kõik lühtrid ja tunglad põlema, puistatagu heledat walgust üle maa. Wahest jaaks siis walgus, mis pimestats filmi.

Mitte seda, mitte seda kunstlikku, tehtud walgust, mille all ükski elaw taim ei kosu. Soendawat, hinge elustawat päikest — seda anna mulle!

Kui päikest ei ole, siis ei hõiska linnud ja awanenud dired tõmbawad oma õilmelehed tagasi torru. Kellele hõisata, kellele õilmitseda, kui päikest ei ole?!

— Wõta see elu, säh wõta ta, hüljab kunstnik oma emale, kes talle meelestab, et ta temale on annud elu. Mis on elu ilma päikese-paisteta, ilma elurõõmuta, kas sellane on siis elu?!

Kas igapäewasele hallile inimesele, kes oma isalt mingisuguseid hirmutawaid „tonte“ ei ole pärinud, — kas sellele ta päikest läheb waja? Milleks niisugune „toredus“ tõsisele inimesele, kes luulest ei ela, luulega ei teotse. Kui aga muidu wähegi elu ja mõnus läbi-
saamine oleks. Naerame, naerame Ibsenit, kes meile degenerante esitab, hirmutame tema moraliseerimist! Naerame ehk selegi pärast, et nuttu warjata.

Siin ei ole millalgi päikest, alati on wihmanel just-
kui mõnitaks Ibsen meid kunstniku suu kaudu.

Kus siis, kus on meie päike?

Ah seal! Kas seal, kus lootsid heljumast laineil, kus weeroosid kõrkjate ääres päid kõigutamas; kus kal-
dad ilusad ja imeilusad, üksteisele head ja sõbralikud?!
See ilus maa täis imesid ja õnne. Kus ta on? Sinna
igatsleb meel, sinna, kus paistaks päike. . .

Rahutus on kunstniku hinge osa, rahutus on mei-
legi wanemast „päris-patust“ pärandatud. Oleme ala-
lised otsijad ja ei millaski leidjad. Dotame koitu ja
ootame päikest, mis mustawad warjud meie hingest ära
wiiks. Wahel näemegi päikese tõusu, kuid pilwed, ikka
need passud, rängad pilwerühtad.

„Päikest“ on kõigile waja. Iga inimese silmas wõtab
ta mitmesuguse kuju ja särab erilisis wärwes. Tõuse-
wad igatsused tihti tahtmatult ja ootamatult neid ime-
wärwe näha, kui mitte näha, — siis kaugeltki aimata.
Neid nähes, aimates tunneme elurõõmu ja elu on
wäärt, et teda elada.

Muinasjutt.

Rägu kutsus kuuse otjas: kuku, kuku! Oli see olnud kuldne kagu, oli oga Linda laulu-lindu. Rusti ja Linda — kas ja oled ilusamat, õnnelikumat paari veel näinud?! Metsa ääres seisis nende kuldne kodu, murukoppel oli nende mängumaa.. Kui Linda laulis, siis lajas mets pühapäevaliselt ja õbbitud unustasid lastutamised ojakese ääres.. Linda laulis oma Rustile. „Kodus meil kasvamas kaffi lapsi: poeg ja tütreke nooruke! Poissit saab tuge tugewale ja tütrest rõõmu eidele. Lapsed on terwed ja tugewad, poisid kui terasest walatud! Rusti priske ja nägus mees, hellitab mind ja armastab.

Oli suwe lõpupoole; käd ei kullunud enam amugi ja õbbitud ei hõisanud toomel. Linda toimetas majatalitust wõi töötas Rustiga põllul. Ainult pääsufesil oli aega lennata ja wadistada. Bahetewahel lendasid nad majast eemale, tegid suwesinises õhus ringe ja istusid siis majakatusese lobisema. Uiateibal olid nad näinud wana warest, kes waakus imelikke lugusid.

— Pane selga surmasärki, waak, waak! Pane kaela kalmurätti, waak, waak!

— Mis wareseonu räägib? — küsifid noored pääsufesed wanadelt.

Onu toob sõjasõnumeida, waenuwanter on pandud weeremaie — wilistafid seletades wanad...

Rustilt ei tulnud sõjawäljalt enam sõnumeid. Asjata ootas Linda mehelt kirja, asjata pärisid lapsed; ema, kas isa warsti koju tuleb?

- Ema, kas isa warsti toju tuleb?
- Ema, kas isa mulle talwets uued wilditud itka toob, — ema, kas isa mulle sõjast helmteid toob?
- Toob, toob, lõik toob, mis igatsel!

— — — — —

Dudne on metsäärne maja. Alnadki tal laudabega wäljastpoolt finni löödud. Peale Linda surma ei ela seal ühtki hingelist. Lapsed, kes orwuna mahajäänud, wõtsid sugulased oma juure...

— Jah, Metsatalus küll õige lugu ei ole — sõnas Waapniku Andres oma sulasele.

— Olen sageli õõsiti seal tulid näinud ja ometigi ei ela praegu seal ainustki inimest.

— Tarwis lorraks sinna õõsets minnal — lausus sulane.

— Egas sa hull ole? Ei tea mäherdused tondid seal kolawad.

— Tondid! Neid ma juba ei kardal! Oleks weel paar julget meest, kes mulle kaasa tuleksid, ja ma magaksin õõd seal kui isa Abrami süles.

Sulane oli kaelõõmisel kaks meest omale taaslasts leidnud, kes õue jäid walwele, kuna ta ise tühja maja ahjule puges. Enne aga lausus:

— Kui ma tarjun ja teid kutsun, siis tulge mulle jalamaid appi!

Saab ometi lord rahulikut wäljapuhata, eile õõsel sai külas tüdrukutega jännata, nüüd maga kui wana opman: ei ole muret, et peremees sind wana hommi- kul äratas... Pealegi walwawad wäljas Juhan ja Mihkel... ei tea kui kaua nad lollikesed istuwad seal?

Peatselt wajusid wäsinul filmatesed finni.

*

Kui kaua ta ahjul oli pöõnanud, polnud selge. Ütti lõi tuba walgets. Sulane ajas filmad pärani ja jäi hinge pidades waatama ja kuulama. Ta tundis neid, tundis mõlemaid. Kaks kogu seisis keset tuba ja saladuslik walgus ümbritses neid. Nüüd nad kaelustasid, suublefid...

— Rusti, sa tulid ometigi! Ruidas ma find igatsefin ja votasin!...

— Ma ju töotasin sulle, et tulen... Mis teemad meie wäikesed, Linda? Sulane ei kuulnud Linda wastust, hirm tangestas ta liikmeid, õud walas neisse tina. Ometigi oli peremehe jutt siis tõsi. Tema fin wainude hulgas, südaõisel tunnil — — —

— Kas suur sõda warsti lõpeb? pärib Linda mehelt.

— Weel ei.

— Sst! Rusti! Keegi on meid luuramas! Ahjult maha, sa õnnetu inimlaps...

Poolturnult ronib sulane oma peidupaigast maha ja seisab kummituse ees walgusringis.

— Ah, siina oled! Mis asi ajas sind siia meid eksitama? Sinu rumal uudishimu saab nuheldud. Otsi taskust üks rublatükk...

Sulane kobab taskust ja ulatab siis masinlikult hõbetüki Lindale, kes nõudis raha.

— Ra mina tahan sulle ühe hõbetüki anda omalt poolt! Sõnab walge kummitus ja paneb ühe teise hõbetüki wärisewa mehe pihku. Siis wõtab ta sulase teise käe ja wajutab hõbetükkide peale.

— Hoiaid neid kuni sõja lõpuni!

Siis hahtus südaõine kummitus.

Rufagil fires kuff.

Ruidas Cedi koju sai, wõi millal jõudis, see oli looritud salapärase linnituga. Wäljas ei näinud ta igatahes seltsilisi, need olid aegsasti läinud koju.

Endine elurõõmus ja natuke wallatu Cedi jäi aga nüüdsest wäikeseks ja sõnaahtraks. Ta ei käi enam küllaltigel, kuid wiibib tihti muremõtteis, nagu raste loorma all, mis waewab südant. Cedi on haige, sestajast kui ta õbb oli Metsatalus — sofistawad inimesed ja wangutawad pead, kui nad Cedit näewad, kes nende eest põikleb kõrwale. Kui aga wallakasakas tuleb wärske ajalehtedega, siis poeb Cedi esimesena ajalehele

ligi. Rogu ta nägu avaldab suurt küsimust, millele ta ajalehest ootab vastust. Ent senini ei ole saanud ta seda veel. Tema kulm on kortsus ja ajuti avab ta oma läe, mis tal tihti on kofkusurutud, et järele wadata, kas peos kõik alles on, mida Linda säilitada käsfinud.

*

Lõppenud on muinasjutt, milleks ained ma rahvasuust kogunud nagu muinasjutt, on ta ainult muinasjutuna tõsi. Suur Rahwaste Sõda, mida maailm veel waremine ei ole näinud, wangistab kõikide meeli ja rahwa erutatud luule loob igasuguseid lugusid ja muinasjutte, ühed ilusamad ja imelikumad kui teised. Wõi sündisid muinasjutud ainult muistsena ja mitte enam nüüd?!...

19. detsember 1915.

Sina tulid.

Sina tulid! Kuidas sind vastu võtta? Kas haigena, kes tõbewoodist kõhna läe kallile sõbrale kurwalt naeratades vastu sirutab, või terwena, kes tahel tugewal käel sind kallistades embab?

Sina tulid. Sa tuled ju nii harwa. Terwitam su tulekut mitte külma wiisakusega, waid sooja südamega: Tere! Miks ei peakski ma sind nüüd terwitama! Udufeil, pimedail päewil, kui hingiski hämarasse määstult külmas niiskuses lödiseb, unistasin ma sinust ja ootasin sind. Mõistad: ma ootasin sind! Dotasin sind kui päästjat hämaruse raskest, rõhuwast ringist. Teadsin, süda aimas ette, et sa tuled, kuigi alles siis, kui ma ootamisest juba wäsinud. Ja siis sa tulidki. Sinu ümber leegitseb päikesekuld, sinu suudlus lehtab wärstusest ja aromaatidest. Kuhu su jalg astub, seal kaswab kullerkupp ja oma sümboli — maikellutese, asetad sa naerulsui mu rinnale. Sinu rüppes on palju kannikesi ja õitewihmaga külwad sa metsa ja maa. Looduse ilusaim luule. Oled sa tõesti tulnud?

Alles eile mõtlesin ma sinu tulekust ja ma põgenesin ära kärarikka rahwa hulgast. Tahtsin sind kõiges sinu täiuses, kõige paremais nüanssides kujutella, tahtsin unustada elu igawat, wastikut proosat. Ja see tegi mind haigeks.

Liig palju, liig palju puhast õhku haige rinnale, kes toa umbse õhuga nii wäga harjunud!

Sellepärast wist ei tulnudki ja nõnda nobedal sam-
mul, teades, et järsk rööm su ootamata tuleku üle sur-
maw oleks. Astusid sammu ja mõtlesid ja teatasid oma
tulekust laua ju ette. Raua wilistas räästas oma pesal
ja löö löõritas pilwede piiril ju ammugi. Sinu saadikud!

Ja nüüd, kui sa ju fin... Mitte haigena, waid
termena, torman ma sulle wastu. Ruulen su kägude
tultumist ja hingana su punahelinalist, magusat lõhna.

Sooduse ilusaim luule, õhkude õrneim tütar — w a -
b a d u s — o l e d s a t õ e s t i t u l n u d ? ?

1917.

Wana raamat.

Õpetan selle raamatu lugemise, mida fogu aasta olen lugenud.

Praegu on wiimane lehekülg käsil, siis panen selle halli raamatu kääst ära...

Laual minu kõrval seisab aga uus, paks raamat, kuid ta on weel awamata...

Silmitsen weel seda wana, paksu raamatut, enne kui ma ta ära panen, ja mitmesugused tundmused asuwad mulle rinda, kui siit ja sealt ta määrdinud lehekülgi sorin.

Mõnel leheküljel on kiri hoopis tumedaks lõõnud, peaaegu foguni kustunud ja neid lehekülgi on palju—suuremalt jaolt kõik halli kustunud kirjaga.

Ratsun uuesti meele tuletada, mis ma nendelt luitunud lehekülgedelt lugenud, kuid ei midagi üksikult, mis meele oleks jäänud. Ent midagi peab seal ikka seisma, sest ega nad muidu kirjutatud ei ole.

Sorin ja sorin uue lootusega, kas ma teisi paremaid lehekülgi ei leiaks, millel kiri nii selge, kustumata, mis alati hea oleks lugeda.

Sarwa...

Kuid leian ta neid.

Nendest särab wastu päikese kiir, sinetab taewas ja laulawad linnud. Need leheküljed teewad mu wana paksu raamatu mulle kalliks ja mul tuleb korraga kahju teda kääst ära panna. On niisugune tunne, kui lahku-

fid sõbrast, kes alati sinu lähedal viibinud, Anuga südamlilku juttu westelnud, sind mõistnud — hingega mõistnud ja korraga läheb see sõber sinult kaduma.

Raamat, wana ja hall! Alla riiulile panen sinu hallitama, et uue lugemist alustada... Kuid mõnel waiksel öötunnil otfin sind riiulilt üles, raputan tolmu sinu kaanelt ja loen üjuga sinu kustunud kirja.

Uastawahetusel 19...

